

**SUD HUJJATLARINI MAJBURIY IJROSINI TA'MINLASHDA
SUDYANING VAKOLATLARI**

Eshqulov Sanjar Azamat o'g'li

Huquqni sohalararo o'rganish fakulteti

Biznes huquqi yo'nalishi talabasi

E-mail: sanazamatovich@gmail.com

***Annotatsiya:** Ushbu ilmiy tezis sud hujjatlarining majburiy ijrosini ta'minlashda sudyaning vakolatlari masalasini kompleks tarzda tahlil etadi. Tezisdagi sudyaning ijro jarayonidagi huquqiy maqomi, ijro hujjatlarini berish va ularning ijrosi ustidan nazorat qilish vakolatlari, shuningdek, majburiy ijroni ta'minlashda qo'llaniladigan protsessual mexanizmlar atroflicha o'rganilgan. Bundan tashqari, sudyaning ijro hujjatlari ijrosini to'xtatib turish, muddatini uzaytirish, ijro etish usuli va tartibini o'zgartirish bo'yicha vakolatlari, bajarilmagan sud hujjatlari yuzasidan sud nazorati hamda mas'ul shaxslarga nisbatan ta'sir choralari qo'llash tartibi tadqiq etilgan. Tezisdagi O'zbekiston qonunchiligi hamda xalqaro tajriba asosida mavjud muammolar va ularni hal qilishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar bayon etilgan.*

***Kalit so'zlar:** sud hujjatlari, majburiy ijro, sudyaning vakolatlari, ijro protsessi, ijro varaqasi, fuqarolik protsessual huquqi, iqtisodiy protsessual huquq, ijro tartib-taomili.*

Sud hujjatlarining majburiy ijrosi — huquqiy davlat qurilishining muhim tarkibiy qismi bo'lib, sud qarorlari va hukmlari ijrosi davlat hokimiyatining amaliy ko'rinishidir. O'zbekiston Respublikasida fuqarolik va iqtisodiy protsessual

huquqning rivojlanishi bilan birga, sud hujjatlarini majburiy ijrosini ta'minlashda sudyaning roli va vakolatlari tobora ortib bormoqda.

Sudyaning sud hujjatlarini majburiy ijroga qaratish va uning bajarilishini ta'minlashdagi vakolatlari bir qator asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi.

Birinchidan, sudya ijro hujjatlarini rasmiylashtirish va ularni tegishli ijro organiga yuborish vakolatiga ega. Qonuniy kuchga kirgan sud hujjatlari asosida sudya ijro varaqasini beradi hamda uni ijro etish uchun vakolatli organ — O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Majburiy ijro byurosiga yuboradi. "Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to'g'risida"gi Qonunning 8 va 23-moddalariga muvofiq, sudya ijro hujjatlarining shakli, mazmuni hamda ularni taqdim etish muddatlari qonun talablariga to'liq mos bo'lishini ta'minlashi shart.

Ikkinchidan, sudya ijro harakatlarini to'xtatib turish yoki ularning muddatlarini uzaytirish vakolatiga ega bo'lib, ushbu vakolat tomonlarning arizasi yoki davlat ijrochisining tashabbusi asosida amalga oshiriladi. Mazkur choralar, ayniqsa, ijro jarayonida mulkiy nizolar yuzaga kelgan hollarda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchidan, sudya ijro tartibini o'zgartirish vakolatini amalga oshiradi. Fuqarolik protsessual qonunchilik normalariga muvofiq, sudya ob'ektiv holatlarni inobatga olgan holda ijro usulini o'zgartirishi, sud hujjati ijrosini kechiktirishi yoki uni bo'lib-bo'lib ijro etish tartibini belgilashi mumkin. Ushbu vakolat sud

qarorining mazmunini o'zgartirmagan holda uning amalga bajarilishini ta'minlashga qaratilgan.

To'rtinchidan, sudya ijro jarayoni ustidan sud nazoratini amalga oshiradi. U ijro hujjatlarining bajarilishi ustidan nazorat o'rnatadi, davlat ijrochilaridan hamda sud hujjatini bajarish majburiyati yuklatilgan shaxslardan tegishli hisobotlar talab qiladi, shuningdek, ijro muddatlari buzilgan hollarda qonunchilikda nazarda tutilgan choralarni ko'radi. Mazkur yo'nalishda sud nazorati mexanizmlari so'nggi yillarda yanada kuchaytirilgan.

Beshinchidan, sudya sud hujjatlari ijro etilmagan hollarda mas'ul shaxslarga nisbatan ta'sir choralarini qo'llash vakolatiga ega. Xususan, sudya jarima solish, shaxslarni sud majlisiga chaqirish hamda sud hujjatini qasddan bajarmaslik holatlari aniqlanganda tegishli ma'muriy yoki jinoiy javobgarlik choralarini qo'llash masalasini ko'rib chiqish uchun vakolatli organlarga murojaat qilish huquqiga ega.

Amaliy muammolar va takomillashtirish yo'nalishlari:

Amaliyotda sudyaning majburiy ijroni ta'minlashdagi vakolatlarini amalga oshirishda qator muammolar kuzatilmoqda.

Birinchi muammo — sud nazorati vakolatlari bilan davlat ijrochilarining mustaqil vakolatlari o'rtasidagi chegaraning yetarli darajada aniq belgilanmaganligidir. Bu esa ayrim hollarda vakolatlar to'qnashuvi va ijro jarayonida muvofiqlashtirilmagan harakatlarga olib kelmoqda. Qonunchilikka

kiritilgan so'nggi o'zgartirishlar ushbu masalani qisman tartibga solgan bo'lsa-da, uning to'liq yechimi ta'minlanmagan.

Ikkinchi muammo — raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda elektron ijro hujjatlari ustidan sud nazoratini amalga oshirish tartibining yetarli darajada huquqiy tartibga solinmaganligidir.

Uchinchi muammo — xorijiy sud hujjatlarini tan olish va ularni majburiy ijro etish jarayonida sudyaning vakolatlari doirasining cheklanganligidir. Bu holat xalqaro huquqiy hamkorlik samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- sud nazoratining aniq protsessual shakllarini qonunchilik darajasida mustahkamlash;
- sudya va davlat ijrochilari vakolatlari o'rtasidagi chegaralarni aniq belgilash;
- elektron sud hujjatlari va raqamli ijro tizimini kompleks huquqiy tartibga solish;
- xorijiy sud hujjatlarini ijro etish sohasida sud vakolatlarini kengaytirishga qaratilgan xalqaro shartnomalarni rivojlantirish.

Sud hujjatlarini majburiy ijro etilishini ta'minlashda sudyaning vakolatlari fuqarolik va iqtisodiy protsessual huquqning muhim instituti hisoblanadi. Ushbu vakolatlar majmui sud qarorlarining real ijrosini ta'minlash, fuqarolar va yuridik

shaxslarning huquq hamda qonuniy manfaatlarini samarali himoya qilishga xizmat qiladi.

Amaldagi qonunchilik sudyaning mazkur sohadagi vakolatlarini huquqiy jihatdan belgilab bergan bo'lsa-da, amaliyotda ayrim tizimli muammolar mavjud. Ularni bartaraf etish uchun qonunchilikni izchil takomillashtirish, zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda ilg'or xorijiy tajribani o'rganish zarur.

Sud hujjatlarining to'liq va o'z vaqtida ijro etilishi huquqiy davlat barqarorligini ta'minlash, fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahrir, 2023). — Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi;
2. 22.01.2018-yildagi O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi;
3. 24.01.2018-yildagi O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi;
4. “Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 29.08.2001-yildagi 258-II-son;

5. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi, Jinoyat kodeksi;

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24.11.2020-yildagi PF-6118-sonli "Sud hujjatlari va boshqa organlar hujjatlarini ijro etish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni;

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.05.2017-yildagi PQ-3016-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Majburiy ijro byurosi faoliyatini tashkil etish to'g'risidagi nizom".